

LISTEK.

Ob 50letnici drja Janeza Ev. Kreka Ljubljana, 1917. Pod tem naslovom je izšla 95 strani obsegajoča brošura Krekovih učencev (Dolenc, Jež, Komljanec, Kralj, Puntar in drugi), ki obdeluje njegovo kulturno, gospodarsko in politično delovanje med Slovenci v zadnjih 25 letih. Leta 1915. je praznoval dr. Krek 50letnico svojega rojstva. Ta spomin je bil oficijalno zatajen. Lahko si mislimo, komu je bilo všeč, da se ne omenja preveč Krekovo ime: vsem tistim namreč, ki jim je na poti njegovo znanje in njegova nesebičnost. Zakaj v teh dveh osebnih lastnostnih vidim subjektivni vzrok za njegovo uspešno delo. Človek sicer ne more za to, ako ni izredno nadarjen, javnost tudi potrebuje ljudi z manjšim znanjem, a z veliko pridnostjo; toda sebičnežev, ki vedno in povsod vidijo samó svoje ali glavno svoje gmotne koristi, da uravnavajo ali menjavajo svoje versko, gospodarsko in politično prepričanje v prvi vrsti s tega stališča, takega „koritarstva“ — kakor se vulgarno imenuje to početje — narod ne bi smel trpeti . . .

V kulturnem oziru je treba omenjati Krekovo literarno delo v socialni smeri. Bil je prvi, ki nam je podal v slovenskem jeziku teoretično knjigo o „Socijalizmu“. Uporablja jo s pridom somišljenik in nesomišljenik, ker obsega bogato socialno gradivo. Njegovo načelno stališče ne moti, pač pa čutiš neko neubranost, da se znanstvena beseda izprevrže v nekako osebno, ko govori dr. Krek o zastopnikih teoretičnega socijalizma: Marxu in Lassallu. Upoštevanja vredni so tudi njegovi socialni članki v „Katoliškem Obzorniku“, ki nudijo vsakemu začetniku mnogo osnovnega pouka.

Gospodarsko pomenja Krekov nastop inkarnacijo zadružne misli, ki je Arhimedova točka slovenstva, kakor sem jo nekoč že nazval. Poprej glavno posojilništvo, postaja polagoma zadružništvo gospodarska oblika tudi konsumentov in producentov. Brezdvomno je storil dr. Krek veliko za umevanje in razširjenje zadružne misli, ki za Slovence ni samó socialnega, ampak tudi narodnega pomena.

V političnem življenju je dr. Krek načeloma zagovarjal demokratično stališče. Ali je on kriv, in v koliko, da sicer simpatična vsebina ni dobila vedno simpatične oblike, to je drugo vprašanje. V svoji stranki je glasnik slovenstva in južnega slovanstva v verskem okvirju katoličanstva. Tu pa je treba imeti pred očmi, da južno slovanstvo ni samó katoličanstvo, ampak tudi pravoslavje in mohamedanstvo. Kakor je verstvo osrednja točka posameznika v tem zmislu, da se mora vsakdo pečati ž njim, takó ne more biti dandanes določena konfesija okvir onega barbarskega načela „cuius regio, illius religio“. Načeloma, teoretično je dr. Krek sam podal rešitev tega vprašanja, ko se je izrekel v „Času“ in v državnem zboru nasproti Masaryku za ločitev cerkve in države.

Dr. Drag. Lončar.

Sedanje smeri v francoski književnosti. Pod tem zaglavjem sta obelodanila Muller — Picard 1. 1913. na 320. str. pestre odgovore uglednih pisateljev in kritikov na sledeče vprašanje: „V koliko nasploh nadaljuje oziroma presnavlja sodobna literatura velike slovstvene toke 19. stoletja: romantizem, naturalizem, Parnas in simbolizem, vkoliko se jim protivi? Menite-li, da prinaša novi rod izvirmih obrazcev?“